

Összefüggések a bükk álgesztesedése, valamint egyes morfológiai és fenológiai tényezők között

KISS LAJOS LÁSZLÓ

A Somogyi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság tapsonyi erdészetének somogyzsítfai kerületében 1970. aug. 1-én fenológiai és morfológiai megfigyeléssorozatot kezdtem. Megfigyelésem tárgyát a bükk lombhullatási ideje, fagyér és kéregviszonya képezte. Kapcsolatot kerestem a lombhullatási idő (korai, kései volta) és egy, a bükkre jellemző fahiba, az álgesztesedés között. Feltételezésem szerint a lombhullatás ideje és a fagyeresség előfordulása, illetve gyakorisága között összefüggés van. A fagyerességet pedig az álgesztesedés egyik fő okozójaként tételeztem fel.

A megfigyelés rövid leírása

Az állomány, melyben az öt, egyenként 100 db törzsből álló parcellát kijelöltem, a marcali löszháton fekszik. Az általam részletesen vizsgált 1/a és 1/c parcella üde-félnedves erdőtípusú, elegyetlen tag, amelynek kora erdőrészletenként változó. A vizsgálandó egyedeket számjelzéssel láttam el.

Az egyes parcellák kormegoszlása:

1/a:	110 év
1/b:	10 év
1/c:	120 év
1/d:	60 év
1/e:	60 év

A megfigyeléseket megelőzően kódrendszert építettem fel: 0—5-ig értékeket adtam az egyes lombhullatási, fagyerességi és kéregminőségi stádiumoknak. Lombhullatáshoz a fán tényegesen található és a teljes borítottság arányát vettem alapul. Fagyerességben az egyes törzseken a fagyerek számát figyelmen kívül hagytam, minden esetben az előforduló legnagyobbat vettem figyelembe. Így az itteni fokozásban csak méret szerinti elkülönítést végeztem. A kéreg vizsgálatában a külső megjelenési formát vettem alapul. Figyelmen kívül hagytam az időjárás és egyéb külső behatások okozta fahibákat. Meg kell jegyezni, hogy mindhárom fokozatrendszert tapasztalati úton, korábbi megfigyeléseim alapján állítottam össze.

A lombhullási megfigyeléseket hetente két, összesen 32 alkalommal végeztem el. Kezdve a lombhullás megindulásával (szerintem szept. 20.), egészen a lombkorona teljes elvesztéséig (szerintem dec. 20.). A megfigyelés-sorozat befejeztével súlyozott számtani átlagszámítással értékeltem a megfigyelési adatokat. Az így kapott értékek alapján az egyedeket két csoportra osztottam. Egyik csoportba a lombjukat későn, a másikba a lombjukat korán hullató törzsek kerültek.

A fatömeg és a lombhullás viszonylatában már szemre is komoly eltérések mutatkoztak. Kiemelkedtek a korona-lombjukat későn hullató egyedek. Fatömegük átlagosan 3—5%-kal múlta felül a másik csoportba tartozókat. Ez nem jelentett különösebb meglepetést. Kétszáz törzs viszonylatában viszont mindenképpen meglepetés erejével hatott az a megfigyelés, ami a lombhullatás és a fagyeresség kapcsolatában jelentkezett. Az 1/a és 1/c területen e két tényező összehasonlításával kiderült, hogy a lombjukat későn hullató, nagyobb fatömegű fákon a fagyér gyakoribb, mint a másik csoportbelieken. 200 törzsből összesen 84 db-on volt található fagyér, tehát pontosan 42%-on. A fagyeres fáknak pedig 86%-a tartozik a lombjukat későn hullatók csoportjába.

Érdekes jelenség volt tapasztalható az 1/d és 1/e parcellán. Az állomány az előbb tárgyaltnál 50—60 évvel fiatalabb. Fagyér mindössze az összes darabszám 8⁰/₀-ában jelentkezett. Tekintettel, hogy a termőhelyi és klimatikus viszonyok teljesen megegyeznek az 1/a és 1/c területével, leszűrhető az a következtetés, hogy a bükk esetében — az adott termőhelyen — a 60 év körüli állományokban a fagyér csak alig jelentkezik. S ha mégis, főleg az ideszorult idősebb, mikroklímájánál fogva hátrányosabb helyzetű, fagyzugos helyen található egyedeken jelentkezik.

Néhány szó erejéig visszakanyarodva az 1/a és 1/c területéhez, meg kell jegyezni, hogy a rendkívül erős fagyeresség mellett figyelembe kell vennünk, hogy túlkoros állományról van szó. Vágásérettségi korát jócskán meghaladó fákat is találhatunk itt, hiszen az általam megállapított kor — természetesen — átlagkor.

A két típusú bükk kérgének vizsgálata során már korántsem sikerült ilyen határozott határt vonni. Nagyon kicsi gyakorisággal ugyan elkülönült a lombjukat későn hullatók esetében a durvább kéreg, de ez mindössze 4—5⁰/₀-ot jelent. Inkább csak érdekességként említem meg, találkoztam néhány, a kőrisre emlékeztető kérgű bükkel. Bár fatömegével egyáltalán nem különül el az átlagtól, mégis kiemelkedik szinte teljes fahibamentességével. Kitűnő, egyenes, hengeres növési, jól feltisztult, hosszú törzsű szinte mindegyik. Viszont pontosan egyenlő arányban korán, illetve későn hullatók. A kéreg vizsgálatában komoly nehézséget jelentett a sok sebzési hely, a fagyér, a benőtt és be nem nőtt göcsök tömege.

Az 1/b parcelláról csak annyit, felújító vágásban jelöltem ki. Ezen csak a lombhullási vizsgálatot végeztem el. Ezen a parcellán kívánom vizsgálni, milyen károsodásokat szenved a természetes újulat a vágások folyamán és ez milyen következményekkel jár a későbbiek során.

Következtetések

A megfigyelések alapján a következők állapíthatók meg:

- a lombhullatás ideje befolyásoló tényezőként hat a fagyerességre, s ennek kapcsán az álgesztesedésre — a későn hullató egyedek, bár nagyobb fatömeget érnek el, a fagyeresség gyakoriságában felülmúlják a korán hullatókat;
- 60 éves korig a fagyeresség szinte egyáltalán nem mutatkozik;
- egyes, a kőrisre emlékeztető kérgű egyedek, minőségileg felülmúlják a másik kéregtípusú bükköket.

Számítások során arra a végkövetkeztetésre jutottam, hogy a korán hullató egyedeket kisebb fatömegük ellenére is előnyben kell részesíteni a későn hullatókkal szemben, mivel fagyerességük ritkább előfordulása miatt értékesebb faanyagot adnak, s az értékesebb minőséget semmiképpen sem ellensúlyozza a nagyobb mennyiség. A nevelővágások folyamán már igyekezzünk úgy vágni, hogy a „V”-fák lehetőleg már a korán hullatók sorából kerüljenek ki. A vágásbecslést és jelölést lehetőség szerint ősszel, a lombhullás idején végezzük, így a két típusú bükköt teljes biztonsággal el tudjuk különíteni egymástól.

Кисси Л. Л.: ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ ОБРАЗОВАНИЕМ ЛОЖНОГО ЯДРА И ОТДЕЛЬНЫМИ МОРФОЛОГИЧЕСКИМИ ФАКТОРАМИ

Наблюдения показывают то, что особи, сбрасывающие листву позже, дают большую массу древесины, но подвергаются морозобоинам и так в большей степени образуют ложное ядро (двойную заболонь). Морозобойность до возраста 60 лет не проявляется. Виды бука с корой, похожей на кору ясеня, качественно лучше.

Kiss, L.: RELATIONS BETWEEN THE SECONDARY HEARTWOOD AND SOME MORPHOLOGICAL AND PHENOLOGICAL TRAITS OF BEECH-TREES

In vestigations show that the trees falling their leaves later, have greater timber yield, but they have more secondary heartwood due to frost damages. The frost damages cannot be seen until the age of 60 years. The wood of beech-trees having a bark similar to that of ash-trees is better in quality.